

בארות המים

הערות

בגדרי מצות ישיבה בסוכה

ובגדרי פטור מצטער

רב שרא לרב אחא ברדלא למגנא בכילתא בסוכה משום בקי, יעוין צמג"א (סי' תרמ סק"ט) דעמד דמשמע דעדיף לישן בכילה מלישן חוץ לסוכה לגמרי, וז"צגדר הדברים, ומדברי המג"א שם מצואר דהיינו משום דאיכא מ"ד דנפיק בזה, אך לכא' דוחק קצת לומר דרב הוי מספקא ליה היאך הלכתא (אם כי אשכחנא צ"ד שרצ להא דרב אסי).

והנה בריש פירקין תנן הישן תחת המיטה בסוכה לא ינא ידי חובתו, ועמדו האחרו' דהו"ל למיתני אסור לישן תחת המיטה, ומהו לישנא דלא ינא ידי חובתו, ור' שמואל ז"ל (זכרון שמואל סי' כט סק"ח) הביא בשם המהרי"ל דיסקין ז"ל דנפק"מ היכא דאכתי לא ישבו בהך סוכה, אי נאסרת הסוכה בהנאה ע"י הך ישיבה, ור' שמואל ז"ל גופה תי' שם לשיטת הנך ראשונים דאיתי הריטב"א (כו א) דזלילה הראשון איכא אף חייב שינה בסוכה, אך הוא נמי דוחק, ועוד דעיקר הך שיטה מחודשת.

והנה יעוין במהר"ח או"ז (סי' קנז) דתמה אמאי אסור לאכול בגגו או בחצירו, דמה דירה אי בעי אכיל בדירתו אי בעי אכיל בחצרו וגגו אף בסוכה כן, ועמד שם ממעשה דרב חסדא ורבה דגנו ארקתא דנהרא והוצרכו לטעמא דפטורין מן המצוה [וז"ל בסוכה אמר רבי אליעזר י"ד סעודות חייב אדם לאכול בסוכה וחכמים אומרים אין לדבר קצבה, ומפרש טעמא דרבנן תשבו כעין תדורו מה דירה אי בעי אכיל אי בעי לא אכיל אף סוכה אי בעי אכיל אי בעי לא אכיל, ומעתה איני מבין למה לא נאמר מה דירה אי בעי אכיל בדירתו

אי בעי אכיל חוץ לדירתו בחצרו או בגגו אף סוכה כן, ורב חסדא ורבה בר רב הונא דגנו ארקתא דנהרא בשבתא דריגלא משום דשלוחי מצוה הוו ולא אמרו טעם זה לפי שהם לא היו רגילים לעשות כן כל ימות השנה שלא היו ישינים אלא צביתם, אבל האדם הרגיל כל ימות השנה פעמים רבות לאכול חוץ לציתו גם בסוכה לא ינהוג אלא מנהג דירתו עכ"ל].

ונראה דלא הוקשה לו בגוונא דדרך אדם לאכול צבית חצירו, דנימא בזה כעין תדורו, דצכה"ג הגדר דרך הך אדם לדור פעמים צבית חצירו, וממילא בסוכות מחויב לדור בסוכה, אלא דהוקשה לו כיון דדרך אדם פעמים לאכול שלא צבית דירה כלל אלא בגג או בחצר, א"כ צכה"ג דבעלמא אין דרכו למעבד מעשה דירה כלל, אף בסוכה יהא פטור, וזהו שהקשה מרב חסדא ורבה דגנו ארקתא דנהרא דל"ה בית כלל, ואעפ"כ הוצרכו לפטור דעוסק צמזוה [אלא דשם הוסיף בקושימו דהיינו דוקא צאדם שדרכו צכך, דס"ל דכעין תדורו נידון בכל אדם כפי מה שהוא].

ונראה לדון, דהנה רבי אליעזר ס"ל (קודם חזרה) די"ד סעודות חייב אדם לאכול בסוכה, דבעינן תשבו כעין תדורו, ודרך אדם לאכול צ' סעודות ציוס צביתו.

ולבאו"ז צ קצת דהא רבי אליעזר גופיה סבר דאין יוצאין מסוכה לסוכה, דמבטל בזה מצוה של ראשונה, והיינו כדכתבאר לעיל (מד' האחרו') דיסוד דין סוכה לקצוע דירתו בסוכה, וס"ל לר"א דבעי לקצוע דירתו בחדא סוכה לכל שבעת הימים, וא"כ אמאי מחויב נמי לאכול י"ד סעודות.

ונראה לדון, דתרי דיני איכא, אף דיסוד מצוה סוכה לקצוע דירתו בסוכה לכל שבעת הימים, אך

והכילה קיימי בסוכה, ואף דהמיטה והכילה קוצעין
אהל לעזמן ולא נתקיים בזה מעשה דירה בסוכה].

ומעתה י"ל דלהכי תנן במתני' לישנא דהישן תחת
המיטה בסוכה לא ינא ידי חובתו, לאשמועינן
דנהי דלא ינא ידי חובת מצות דירה בפועל, מ"מ לא
ביטל בזה לגמרי מצות סוכה, והא עדיף טפי מהישן
בבית, דבזה עוקר קביעותו בסוכה ומבטל עשה
דסוכה לגמרי.

ואולי יש לדון לחדש עוד, דכל דישן בהך לילה בסוכה,
שרי לישן עוד חוץ לסוכה, די"ל דלענין חובת
מעשה הדירורין בסוכה, סגי דישן פעם אחת בסוכה
[דאף דאינו מחויב לישן, משום דכעין תדורו אי בעי
נייס אי בעי לא נייס, אך כד נייס חייל עליה חיוב
למעבד הך שינה בסוכה, וכעין חיובא די"ד סעודות
דר"א, אך לזה י"ל דסגי בפ"א בכל לילה, והישן תחת
המיטה לא ינא ידי הך חובה].

ומעתה מבואר היטב הא דמנטער דמצי לישן בכילה
מחויב לישן בכילה, דאף דליכא בזה קיום
מעשה דירה בסוכה, אך מ"מ אהני דאינו עוקר את
עיקר ישיבתו בסוכה (ויש להאריך עוד ואכמ"ל).

מלבד זה איכא דין נוסף, דמחויב לדור בפועל בסוכה,
ולר"א שיעורו י"ד סעודות כדרך דירה, ולחכמים אין
לדבר קצבה, אך כשעושה מעשה דירורין כגון אכילה,
מחויב למעבדיה בסוכה, ואף בגוונא דאין עוקר בזה
את קביעות דירתו, וכגון דאוכל בחצר או בגג.

ויש לומר דילפי' הנך תרי דיני מקרא ד"בסכות תשבו
שבעת ימים כל האזרח בישראל ישבו בסכות",
דרישא דקרא ד"תשבו שבעת ימים" אתי לחיוב
קביעות הדירה שבעת הימים, וסיפא דקרא ד"כל
האזרח בישראל ישבו בסכות" אתי לחייב את
הישיבה בפועל.

ומעתה נראה, דהישן תחת המיטה או תחת הכילה
בסוכה, אף דליכא בזה קיום מעשה דירה
בסוכה, כיון דהמיטה והכילה חונניין ולא חשיב מעשה
דירה בסוכה, אך מ"מ ליכא בזה עקירת קביעות דירתו
בסוכה, דהא המיטה והכילה לאו בית דירה נינהו
[ועוד יתכן דאפילו את"ל דבאוכל וישן ברה"ר או בחצר
ובגג חשיב עקירת דירתו, מ"מ תחת המיטה ותחת
הכילה בסוכה ל"ה עקירת דירה, כיון דסו"ס המיטה